

Jan Van Eyck & de symbolen

Als eerste moet ik jullie voorstellen aan Jan!



JAN VAN EYCK

Het huwelijk van Arnolfini, 1434

Jan Van Eyck schilderde in de tijd van ridders, jonkvrouwen en kastelen. Hij schilderde dit schilderij van meneer en mevrouw Arnolfini speciaal voor hen. Het schilderij wilde aan iedereen laten zien dat de Arnolfini's getrouwd waren en dat ze steenrijk waren. Om dat met tekeningen te vertellen gebruikte Jan Van Eyck symbolen. In die tijd begrepen de meeste mensen wel wat die symbolen wilden zeggen.

Bijvoorbeeld: meneer en mevrouw staan hand in hand. Dat mocht alleen als je getrouwd was. Het hondje is het symbool van trouw. Dat wilde zeggen dat de Arnolfini's geen andere liefjes meer zouden hebben en voor altijd samen zouden blijven. De kersen in de kersenboom beelden dan weer liefde uit, snap je? Kersen hangen meestal per twee verliefd tegen elkaar in een kersenboom.

Het ene kaarsje in de luster is het symbool van God, die een oogje in het zeil houdt. De jurk is groen, de kleur van de hoop. Het koppel hoopte namelijk dat ze heel snel een kleine baby zouden krijgen. En sinaasappels waren een symbool van rijkdom, want die waren erg zeldzaam en alleen hele rijke mensen konden een vers geperst sapje drinken... Door die symbolen te schilderen kon Jan heel veel vertellen over de mensen die hij afbeeldde.

Het schilderij wilde aan iedereen laten zien dat de Arnolfini's getrouwd waren en dat ze steenrijk waren.

Jan Van Eyck was een echte superster en mocht daarom zelfs schilderijen maken voor de koning. Toch was Jan niet snel tevreden. Hij wilde altijd nieuwe dingen ontdekken en uitproberen om nog mooier te kunnen schilderen. In die tijd werd verf gemaakt met een mengeling van eitjes en gekleurd poeder. (Dat poeder noemen we pigment.) Maar Jan vond die eitjesverf maar niets. Eitjes zijn er om te bakken!

Op een dag haalde hij alles wat hij kon vinden uit de keuken- en badkamerkastjes en goot het bij elkaar. Door al dat gesmos maakte hij olieverf. Olieverf bestond uit olie, een beetje terpentijn en kleurtjespoeder. Hij kon hier veel fijnere lijntjes mee schilderen en de kleuren waren nog feller. Olieverf droogt ook heel traag.

Zo kon Jan op zijn dooie gemakje alle foutjes verbeteren en de kleuren mooi in elkaar laten overvloeien zoals bij een regenboog!

De schilderijen werden zo SUPER vet dat iedereen Jan nadeed en met olieverf begon te schilderen.





GEBROEDERS VAN EYCK

De rechtvaardige rechters, 1432

Onze Jan had een broer – Hubert – die ook een flink stuk kon schilderen. Het waren echte BV's in de middeleeuwen. Op een dag kreeg Hubert de opdracht om een schilderij van het 'Lam Gods' te maken voor een kapel van de Sint-Baafskathedraal in Gent.

*Hij begon enthousiast te schilderen
maar jammer genoeg viel hij dood nog
voor het schilderij klaar was.*

Zijn broer Jan besliste om het schilderij verder af te werken. Zo schilderden de twee broers elk hun stukje van deze prachtige POLYPTIEK. Dat is een schilderij in verschillende stukken. De houten plankjes worden beschilderd en dan met scharnieren aan elkaar vastgemaakt. Ze kunnen open- en toeflappen als luikjes.

Op een van die luikjes stonden *De rechtvaardige rechters* afgebeeld. 500 jaar lang kon iedereen het schilderij bewonderen.

*Tot het op een nacht in april 1934
op mysterieuze wijze verdween.*

Het werd gestolen, samen met nog een ander luikje. Na een poos dook er een vreemde man op die vertelde dat hij de panelen gestolen had en ze pas terug wilde geven in ruil voor losgeld. Zo werd er één paneel teruggegeven. Maar De rechtvaardige rechters keerden nooit terug naar hun POLYPTIEK. Al meer dan 80 jaar zoeken speurneuzen verder naar het paneel. Elk jaar gaan ze aan de slag met nieuwe tips. Ze zoeken in diepe waterputten, onder kerkvloeren en op zolderkamers. Sommige mensen zeggen dat de dief het schilderij in de kerk zelf verstopte. De verdwijning van *De rechtvaardige rechters* blijft een van de grootste mysteries in de kunstwereld.



JAN VAN EYCK

De man met de rode tulband, 1433

Dit piepklein schilderijtje is er nog zo eentje van heel erg lang geleden. Het is een van de eerste werkjes waar Jan zijn super-verbeterde-olieverf-uitvinding op uitprobeerde.

Hij heeft zelf niet veel over het schilderijtje verteld, maar waarschijnlijk is het een zelfportret.

Een zelfportret is een schilderij dat je van jezelf maakt, een soort selfie. Voor die tijd was het INDIVIDU niet zo belangrijk. Dat betekent dat de groep belangrijker was dan elke mens afzonderlijk en dat je niet trots je naam mocht zetten onder een mooie tekening of een selfie mocht maken.

Jan voelde zich daar net iets te goed voor en schreef zijn naam wel op heel wat van zijn schilderijen. Hij schilderde zelfs zijn eigen gezicht. Dat was erg nieuw in die tijd.

Jan schilderde ook zijn vrouw *Margareta Van Eyck* en dat schilderijtje is even groot en in bijna dezelfde kleuren als *De man met de rode tulband*. Dus misschien horen ze wel samen.

Twee schilderijen die samen horen noemen we pendants (tegenhangers). Ze hangen met hun neuzen naar elkaar. En bij ruzie kunnen ze hun schilderijen even van plaats wisselen en dan kijken ze van elkaar weg. Voor een uurtje, tot ze weer vrienden zijn...





Hans Memling en het perspectief



HANS MEMLING

Man met Romeinse Munt, 1480

Hans Memling schilderde deze 'meneer met een centje in zijn hand' lang geleden in Brugge. Brugge was op dat moment zo cool als New York trouwens!

Voor jou en mij ziet dat schilderijtje er misschien op het eerste gezicht niet bijzonder uit. Maar eigenlijk was dit portret wel heel speciaal. Hans was namelijk de allereerste schilder die mensen afbeeldde met een landschapje, een openluchtje op de achtergrond. Portretten werden tot dan altijd op een zwarte achtergrond geschilderd. (Moet je eens op letten als je naar heel oude schilderijen van gezichten kijkt. Meestal is de achtergrond pikzwart.) Hans veranderde dat. Hij schilderde prachtige paradijsjes op de achtergrond en kon daarmee zijn fantasie op volle toeren laten draaien. Door de achtergrondjes zijn de schilderijen vrolijk en licht. Veel kunstenaars zagen dat en deden hem graag na.

Om die achtergrondjes te kunnen schilderen moest je wel de regels van het perspectief kennen! Perspectief betekent dieptezicht. Een beetje zoals met een 3D-film vandaag. Je kijkt naar een plat scherm, maar je ziet een hele wereld en je kan keigoed in de verte kijken. Perspectief kan je tekenen met 'vluchtlijntjes', of dingen op de voorgrond heel groot schilderen en op de achtergrond heel klein. Memling gebruikte alles door elkaar, maar schilderde vooral diepte met kleuren. Vooraan is het landschap meestal groenig en zijn de boompjes en bloemen heel scherp uitgewerkt, iets verder wordt alles wat blauwiger en minder duidelijk en helemaal achteraan zit het landschap in een dichte mist die overloopt in de hemel. Dat heet – moeilijk woord alarm! – atmosferisch perspectief. 100 jaar eerder hadden kunstenaars geen flauw benul van hoe ze diepte moesten tekenen, maar Hans en zijn tijdgenoten waren er toppers in!

Dat kan je meteen eens checken op dit mooie schilderij van Meneer Bembo uit Italië. De man met de Romeinse munt is waarschijnlijk een rijke Italiaan die een tijdje in Brugge kwam wonen. Zoals veel rijke mensen uit die tijd verzamelde hij Romeinse muntstukken, zoals jij misschien voetbalstickers of Pokémonkaarten verzamelt hé.



Pieter Bruegel & de genreschilderkunst

Pieter schilderde graag het leven op het platteland en volkse taferelen. Hij mengde fantasie en de echte wereld en soms lijkt het alsof zijn schilderijen uit een kinderboek komen, alsof ze een heel verhaal vertellen. Dat was heel vernieuwend! Tot dan schilderden kunstenaars bijna alleen Bijbelse taferelen zoals Maria, een paar belangrijke heiligen en Jezus aan het kruis. Bruegel en zijn tijdgenoten brachten daar verandering in. Ze gingen het echte leven schilderen. Mensen op de markt, mensen op een feest, mensen aan het werk, mensen die lekker chillen... Dat werd de 'genreschilderkunst' genoemd. Door Bruegels schilderijen komen we heel veel te weten over het leven van 500 jaar geleden, want hij schilderde heel veel spullen en gewoontes van mensen. Zijn schilderijen zijn als een fotoalbum uit het verleden...

En soms verkledde Bruegel zich als een boer en ging undercover naar boerenkermessen of feesten om zich helemaal te kunnen inleven in hun gewoontes.

Daarna ging hij naar huis en schilderde wat hij had meegemaakt!



PIETER BRUEGEL

De Kinderspelen, 1560

In dit fantastische schilderij schilderde Pieter Bruegel maar liefst 240 kinderen die 80 verschillende spelletjes uitbeelden. Het hele dorp lijkt wel één grote speelplaats. Niemand weet precies waarom hij het schilderde, maar het geeft ons wel een prima idee van hoe kindjes zich 500 jaar geleden amuseerden. Eigenlijk zijn er veel spelletjes die we nog altijd spelen. Zo zie je op Bruegels schilderij bijvoorbeeld haasje-over, steltlopen, blindemannetje, verkleden, kaarten, bellenblazen, tikkertje, schaar-steen-papier en nog veel meer bekende spelletjes. Maar ook hele foute spelletjes zoals keihard aan elkaars haar trekken en met een takje in een drol roeren. Die spelletjes spelen we nu gelukkig niet meer.

Of wel?



PIETER BRUEGEL

Luilekkerland, 1567

In de middeleeuwen waren er heel veel arme mensen. Soms was er hongersnood en knorden de buiken van die arme mensen. Dan vertelden ze verhalen over luilekkerland, om elkaar een beetje te troosten.

In luilekkerland kom je pas als je je een weg eet doorheen een berg rijstpap.

De pannenkoeken groeien er aan de bomen, de daken plakken vol zoete taartjes en gebakjes, de gebraden kippetjes vliegen er door de lucht en de rivieren zijn er van limonade. Je mag er de hele dag luieren en hoeft er nooit je best te doen, flink te zijn of op te ruimen. Het klinkt als de hemel!

Bruegel vond dat ook, want hij maakte er een schilderij van. Je ziet een berg rijstpap, een dak van taart en een gebraden zwijntje dat door de wei loopt. En vier boeren die lekker luieren in plaats van op het land te werken...